

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Квецко О.Я.

аспірант,

Київська національна академія керівних кадрів культури і мистецтв;

викладач,

Калуський коледж культури і мистецтв Івано-Франківської області

ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА БОЙКІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЕТНОГРАФІЧНИХ ГРУП ПРИКАРПАТТЯ

Етнографічні групи Прикарпаття до сьогодні зберегли свої звичаї та обряди, що становить основу здійснення балетмейстерами – постановниками Прикарпаття сучасних хореографічних постановок. Актуальною мистецтвознавчою проблемою є узагальнення досвіду збагачення української хореографічної культури здобутками національного бойківського танцю на Прикарпатті кінця ХХ – початку ХХІ століття й на цій основі розробка нових підходів до розвитку хореографії в цілому.

Бойківщина – етнографічний район, що займає центральну найбільш освоєну частину Карпат (Бескиди, Горгани, Прикарпаття). На території Івано-Франківщини Бойківщина охоплює Долинський, Калуський, Рожнятівський та частину Богородчанського районів. Своєрідність і самобутність населення бойківського краю проявляється у світоглядних уявленнях та віруваннях, обрядовості та матеріальній культурі.

Бойківський танець відображає характер даної етнографічної групи Прикарпаття, яка має давні історичні корені та пройшла певний еволюційний розвиток. Філософські аспекти в дослідженні хореографічної культури бойків полягають в становленні мистецтва етнографічної групи як окремої ланки в українській народній хореографії її соціокультурного самовираження, характеру та манери виконання танцю.

Значний внесок у розвиток бойківського хореографічного мистецтва Прикарпаття внесли Р. Гарасимчук, В. Петрик, А. Зібаровська, М. Ляшкевич, мистецька діяльність яких потребує осмисленого системного аналізу. Проблеми становлення й розвитку хореографічної культури бойків в Івано – Франківській області – перспективний напрям сучасних мистецтвознавчих досліджень. Аналіз історико-етнографічного дослідження Бойківщини в цілому є винятково важливим для вивчення загальних закономірностей вітчизняного та світового культуротворчого процесу. Проте хореографічна культура бойків Прикарпаття другої половини ХХ – початку ХХІ століття у сучасних наукових працях не висвітлена. Тому актуальною є потреба у визначенні методологічних основ формування та розвитку фольклорного танцю бойків Івано-Франківської

області, особливостей його сценічної обробки. Все це й обумовило вибір теми даного дослідження.

Мета дослідження: визначити тенденції розвитку фольклорного танцю бойків Прикарпаття; з'ясувати особливості становлення і розвитку хореографічної культури бойків в Івано-Франківській області.

Бойківський танець виділяється з поміж інших етнографічних культур Прикарпаття своєю гордовитою манерою виконання, постановкою корпусу, рук, голови, рухами, костюмом. Фольклор є основою хореографічної культури бойків. Філософія, будучи теоретичним світоглядом, базується на інших засадах, ніж фольклор, але фольклор і філософія зустрічаються і взаємодіють в єдиному просторі культури. Загальним для фольклору й філософії є їх глибинні витоки, висхідні до міфологічного мислення, і їх спрямованість на усвідомлення буття людини у світі. Як у фольклорі, так і у філософії основними критеріями є визначення цінностей, які є невід'ємною частиною духовного життя. В бойківських танцях відображаються виробничі процеси, звичаї та обряди, особливості світосприйняття, в яких закладені моральні «канони» цієї етнографічної групи, які виділяють її з поміж інших регіонів України. Саме такі «канони» виділяються у світоглядних системах населення Бойківщини та висвітлюють елементи міфології, релігії та трудової діяльності.

Танці бойків мають багато спільного із східними сусідами – гуцулами, але бойки виконують свої танці спокійніше, більш плавно і вільно, на трохи зігнутих у колінах. Роман Герасимчук вважає, що основні українські риси бойківських танців збагачені специфічними особливостями, притаманними для бойківського хореографічного мистецтва. В своїй праці «Народні танці українських Карпат. Бойківські і лемківські танці» він пише: «бойківські танці виконуються легко, плавно з незначним згинанням коліна».

Окрім перейнятих від інших танцювальних культур рухів, серед найбільш поширених у танцях бойків є тропітка, присядка-гайдук, вихиляси, підківки та інші рухи. Серед фольклорних бойківських танців на Прикарпатті є такі як «Киваний», весільний танець «Великий танець», «Четвертак». Важливу роль в композиції цих танців відіграють прийоми повторення, складання фігур. Переважно кожен танець починають чоловіки, тобто «затанцювують».

Найпоширеніший танець бойків Долинського, Рожнятівського та Калуського районів це полька. Жодна забава, весілля, вечорниці не обходяться без польки. Полька виконується на неглибокому присіданні, інколи пари виконують почергові нахили корпусу то вправо, то вліво. Щоб розбавити звичайну польку, танцюристи переходять на обертові кроки (переступання) в парах на присіданні, які можуть закінчуватися притупом. Притуп виконує тільки чоловік. Це показує його спритність та привертає до себе увагу.

Фольклорний матеріал бойків в Івано-Франківській області вивчав та досліджував Іван Франко. Особливе місце в біографії Івана Франка займає період громадсько-політичної та творчої діяльності на Івано – Франківщині. На теренах Прикарпаття він збирав фольклорний матеріал. Його цікавили легенди, бойківські говірки, весільні «латканки». Саме з Прикарпаття розпочалась громадсько-політична та творча діяльність майбутнього поета. Тут появилася

його перша повість «Петрії і Довбушуки», цикл віршів «Бубнище», яких Франко написав на основі легенд про Олексу Довбуша. Це були студентські дослідження Івана Франка, які він відтворив пізніше у своїх працях.

Творчість Івана Яковича Франка на сьогоднішній день вивчається істориками, письменниками, культурологами, фольклористами. Його твори з «оптимістичною вірою ідеаліста в кращі людські риси» [6, ст. 416] допомагають зрозуміти ідеологію 80-90 років минулого століття, за який боровся український народ, який прагнув до національної й соціальної перебудови суспільства. Філософські ідеї суспільства «вимагали посилення соціальної проблематики в житті, спостерігаючи злиденне життя міста й села» [6, ст. 416].

Важливим дослідженням в розвитку народної хореографії бойків є те, що п'єса Івана Франка «Украдене щастя», була написана на основі подій, які відбувалися на Бойківщині. В основі п'єси лежить «трикутник життя», де всі головні персонажі пов'язані між собою, але в своїх соціальних переконаннях різні. Широка насиченість п'єси українським фольклором є одним із найважливіших художніх засобів драматурга, завдяки чому автор створив реалістичну народну драму. Багато режисерів звертаються за допомогою до хореографів, коли ставлять цю п'єсу. Більшість вистав демонструють гуцульські танці, але насправді повинні показувати бойківські елементи танцю. В селі Лолин Долинського району проживають багато старожилів, які б могли поділитися цікавими фактами навіть з життя Івана Яковича Франка.

Хореографи Прикарпаття в своїй роботі часто звертаються до обробки фольклорних танців. Цікаві бойківські хореографічні композиції з'являються на сценах Івано-Франківщини, серед них: «Долинський дрібонький», «Бойківські забави», «Вишківський веселий», «Бойківчанка», «Бойківське весілля», «Бойківський кручений», «Любаска».

Список використаних джерел:

1. Білинкевич І. Іван Франко на Станіславщині: Біографічно – краєзнавчі нариси / Вст. ст., підгот. тексту і наук. кедакція кандидата філологічних наук, доцента М.М. Васильчука. – Коломия: Вік, 2006. – 164 с.
2. Білинкевич І. Іван Франко десять разів приїздив до Коломиї (з неопублікованого) / І. Білинкевич // Краєзнавець Прикарпаття. – 2006. – № 8. – С. 7-10.
3. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Кн 2. Бойківські і лемківські танці / Р. Гарасимчук ; Ін-т народознавства НАН України. – Львів, 2008. – 318 с.
4. Голдрич О.С. Танцюймо разом: танці з репертуару народних ансамблів вишів м. Львова: «Черемош», «Полонина», «Підгір'я». – Львів: Сполом, 2006. – 288 с.
5. Грабовецький В. Історія Івано-Франківська (Станіславова) з найдавніших часів до початку ХХ століття. Ч. 1 / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 261-264.
6. Історія світової та української культури : підруч. для студ. ВНЗ / В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Режко. – К. : Літера, 2005. – 464 с.
7. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1978 р., т. 14, с. 7-244.